Carl Ebert (1887-1980)

Kaynak: Carl Ebert 1936. Cevad Memduh Altar Fotoğraf Arşivi

Alman tiyatro yönetmeni, oyuncusu, opera yönetmeni ve eğitmeni Prof. Carl Ebert, 20 Şubat 1887 tarihinde Almanya'nın Berlin şehrinde Anton Potulicky, Mary Collins çiftinin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. İlk eşi Lucie Splisgarth ile 1912 yılında Almanya'da evlenmiş ve bu evliliğinden 1918'de oğlu Peter Ebert doğmuştur. İlk eşinden 1923 yılında boşanarak, ikinci eşi Gertrude Eck ile 1924 yılında evlenmiş ve vefat ettiği 1980'e kadar birlikteliğini sürdürmüştür.

Berlin'de 1909-1914 yılları arasında oyunculuk eğitimi aldığı Max Reinhardt'ın Tiyatro Sanatı Okulunda eğitimini tamamlayan Carl Ebert, Max Reinhardt'ın Tiyatro Sanat Okulunda gerekli eğitimleri alarak Alman Ulusal Tiyatrosunda çalışmıştır. Berlin ve Frankfurt'ta kendi çabalarıyla oluşturduğu sanat okullarında yönetmen ve oyuncu olarak görev yapmış ve 1927-1931 yılları arasında Darmstadt Eyalet Tiyatrosunu yönetmiştir. 1931'de Berlin Devlet Operası Genel Yöneticiliğini yürütmüştür. Yöneticiliği sırasında birçok başarılı eserin sahneye konulmasını sağlayan Ebert, Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) üyesi olarak 1933'te iş başına gelen Hitler rejimini eleştirmesi nedeniyle görevden alınmıştır. 1933'te önce İtalya'ya, oradan da İsviçre'ye gitmiştir. Ancak iş bulması bu ülkelerde de engellenince, Arjantin'de 1933-1936 yılları arasında görev yapmıştır.

Bu yıllarda tiyatro ve opera alanında Batı düzeyine ulaşmak için önemli adımlar atmak isteyen Türkiye, Paul Hindemith'in önerisiyle ünlü tiyatro eğitmeni Prof. Carl Ebert'i 1936'da ülkeye davet etmiştir. Türkiye'ye ilk geldiğinde tiyatro ve opera ile ilgili bir rapor sunan Carl Ebert, önce Türk tiyatrosunun sorunlarını inceleyerek işe başlamıştır. Ona göre Türk tiyatrosunun başlıca sorunları şöyledir: Klasik bir sahne edebiyatı yoktur. Ciddi ve sürekli bir aktör sınıfı yoktur. Özel ve gezici tiyatrolar etkin bir varlık gösterememektedir. Carl Ebert, sorunların çözümü için şunların yapılmasını tavsiye etmiştir: "Devlet yerleşik ve ciddi bir repertuar tiyatrosu kurmalı, Avrupa'ya öğrenci göndermek çıkar yol değildir, bunun için bir tiyatro okuluna şiddetle ihtiyaç vardır. Buradan yetişenlerin zorunlu olarak sahne hizmetlerinde çalışması sağlanmalıdır."

Prof. C. Ebert, Devlet Konservatuarındaki Şan Bölümü ve Tiyatro Bölümündeki öğrencileri, Batı sahne literatüründen seçilmiş klasik eserleri, bir iki yıl içinde Türkçe olarak sahneleyecek düzeye yükseltmiştir. Durum Atatürk'e bildirilince, bu habere çok memnun olan Devlet Başkanı, Bakan Saffet Arıkan'a; "Sorunuz bakalım Prof. Ebert'e, memleketimizde kaç yıl sonra Türkçe metinli bir opera oynayabilecek?" demiştir. Bakan da, yanında olan Ebert'e bu soruyu aynen iletmiş ve şöyle bir cevap vermiştir: "Cumhurreisimiz, çocuklarımızın bir operayı, baştan aşağı Türkçe sözlerle ne zaman oynayabileceklerini öğrenmek istiyorlar, ne dersiniz?" C. Ebert de bu soruya, gülümseyerek; "Beş yıl sonra, Sayın Bakan" cevabını vermiştir.

Prof. Carl Ebert, 30 Ekim 1936'da üç aylık bir anlaşma çerçevesinde Konservatuarın I. öğretim yılının açılışında bulunmuştur. Şubat sonuna kadar orada kalmış ve daha sonra çeşitli zaman aralıklarında Türkiye'ye gelmiş ve çalışmalarını yürütmüştür. 1939 sonbaharından itibaren II. Dünya Savaşı'nın çıkmasından sonra o dönemdeki Kültür

Bakanı Hasan Ali Yücel'in önerisi üzerine sürekli olarak Türkiye'de kalmıştır.

Carl Ebert'in Türkiye'deki çalışmaları sonucunda Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümü öğrencileri ilk temsillerini Ankara'da toplanan Neşriyat Kongresi üyelerine özel olarak 12 Mayıs 1939'da sunmuşlardır. Fakat öğrenciler asıl temsil sınavını 11 Ocak 1940'da yine onun önderliğinde kalabalık bir topluluğa Mauice Maeterlinck'in *Evin İçi* adlı piyesini oynayarak vermişlerdir. Bu oyunları daha sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile eşi ve Başbakan Refik Saydam izlemişlerdir. Bu gösterilerden devlet büyükleri fazlasıyla memnun kalmışlardır. Türkiye'de Türkçe sahnelenen ilk yabancı eser de Ebert'in yetiştirdiği öğrencilerin 1940'da seslendirdiği Wolfgang Amadeus Mozart'ın bir perdelik *Bastien und Bastienne* adlı komik-operası olmuştur. Carl Ebert'in ve öğrencilerinin başarısı, yalnız Mozart'ın bir perdelik bu eseri olmamış, De Molière'in (1622-1673) *Gülünç Kibarlar* eserini de başarıyla oynamışlardır. Yine Prof. Carl Ebert yönetiminde İstanbul'a giden konservatuar öğrencileri 16 Temmuz 1942'de Sophekles'in *Antigone* adlı oyunu sergilemişlerdir. 1944 yılında ise İzmir Fuarı'nda İzmirliler için *Antigone, Kral Oidipus, Otelci Kadın, Kibarlık Budalası* gibi oyunları sahnelemişlerdir.

Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğünü 1951-1954 yılları arasında yapmış olan Cevad Memduh Altar, Carl Ebert'in tiyatro sistemini "özü geleneğe ve çağdaş bilimin ortak tekniğine dayalı eğitim ve öğretim disiplinine sahip bir savaşçı" olarak yorumlamıştır.

Türkiye'de tiyatronun gelişiminde hem Başbakan hem de Cumhurbaşkanı olduğu dönemde İsmet İnönü'nün desteği çok fazla olmuştur. Yönetmen ve eğitmen Prof. Carl Ebert, İsmet İnönü'nün vefatı üzerine 1974'te Amerika'dan başsağlığı telgrafında İnönü hakkında anılarında kalan bazı bilgilere yer vermiştir: "Cumhurbaşkanı (Kral Oidipus) oyundan sonra koluma girerek bana; ulusumun genç kuşağının bu yepyeni çabada başarıya ulaşmasında benim neden bu kadar şiddetle istediğimi anlamalısınız... Biz Türkler yüzyıllar boyunca eyer üstünde oturduk, dünyanın belki yarısını ele geçirdik. Viyana kapılarına dayandık. Bu uzun zafer zinciri sürerken yendiğimiz ulusların sanatlarını da bir savaş ganimeti olarak aldık ve kendimize mal ettik. Eğer sizin çalışmalarınız bir gün öz yaratma gücümüzle bu sanatlarda başarılı başka devletlerle boy ölçüşebileceğimizi bana tanıtlarsa bu kuşkusuz yaşamımın en mutlu günü olacaktır." İsmet İnönü sanatın gerçek koruyucusu ve destekleyicisi olmuştur.

Carl Ebert, Devlet Tiyatrosunun kuruluşuna büyük emek vermiş ve Tiyatronun ilk yönetmenlerinden biri olmuştur. İlk olarak *Moliere'in Kibarlık Budalası'*nı sahneye koymuş; daha sonraları Sophokles'in *Kral Oidipus,* Goethe'nin *Faust,* Shakespeare'in *Julius Caesar*, Wilder'in *Bizim Şehir* ve Synge'in *Denize Giden Atlılar* oyunlarını yönetmiştir. 1941'den başlayarak beş yıllık titiz bir çalışmadan sonra Ankara'da ilk opera gösterileri olan *Tosca* ve *Madam Butterfly* eserlerini sunmuştur.

Türkiye'de 1936-1945 yılları arasında çağdaş opera ve tiyatronun temelini atan Prof. Ebert'in çevirmenliğini ve dramaturgluğunu (rejisör yardımcılığı) 1941-1945 yılları arasında yazar-şair Sabahattin Ali yapmış ve mesai arkadaşlığı kısa sürede dostluğa dönmüştür. Aradan yıllarda geçtikten sonra 1961'de Carl Ebert, New York'ta karşılaştığı Sabahattin Ali'nin kızı Filiz Ali'ye şunları söylemiştir: "Türkiye'de çok arkadaşım oldu, fakat baban tek dostumdu. İkimiz tam anlamıyla bir kardeşlik kurduk. Hayatımda, ailem dışında "sen" diye seslendiğim az bulunur kişilerden biri babandı."

Aralarında Semiha Berksoy, Müşfik Kenter, Mahir Canova, Macide Tanır, Cüneyt Gökçer'in de bulunduğu çok sayıda sanatçıyı yetiştiren Carl Ebert, titiz, çok disiplinli, bir sahneyi defalarca tekrar ettiren bir eğitimci kimliği ile ön plana

çıkmıştır.

Ankara Musikî Muallim Mektebi Carl Ebert'in, Ankara Devlet Konservatuarına sunulmak üzere Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'e 6 adet rapor ile çalışma listesi sunmuştur. Bu rapor ve çalışma listeleri şunlardır: Prof. Carl Ebert'in 2 Mart 1939 Tarihli Birinci Raporu, Mart 1939 Tarihli İkinci Raporu, 8 Mart 1939 Tarihli Üçüncü Raporu, 24 Mart 1939 Tarihli Dördüncü Raporu, 26 Mart 1939 Tarihli Beşinci Raporu, 31 Mart 1939 Tarihli Yedinci (Altıncı) Raporu ve Temsil Sınıflarında Çalışılan Sahnelerin Listesi (1939).

1945 yılında süresi dolan Carl Ebert'in sözleşmesi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yenilenmemiş o da Türkiye'den ayrılıp İngiltere'ye gitmiştir. Bu durum sanat çevrelerinde şaşkınlık yaratırken siyasi çevrelerde de yankı uyandırmıştır. Avrupa Türk Talebe Müfettişi ve Yüksek Öğretim ve Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü görevlerinde bulunmuş olan Milletvekili Cevat Dursunoğlu, onun gidişini Türk Devlet Tiyatrosu ve Operası için kayıp olarak değerlendirmiştir: "1945 yılına giriyorduk. Ebert, 'Carmen' operasını sahneye koyacaktı. Ebert'in, hazırlıklarını hayli ilerletmiş olduğu operayı sahnelemek üzere Rejisör Renato Mordo Ankara'ya davet edilip gizlice sözleşme yapılmıştı. Bunu Ebert'in duymamasına büyük özen gösterilmişti. Dokuz yıl geceli gündüzlü çalışmanın ve Devlet Konservatuvarı ile Türk Devlet Tiyatrosu ve Operası'nı kurmanın böylesine bir davranışla sonuçlanmış olması cidden hazindi." Carl Ebert'in 1945 yılında Türkiye'den ayrılmasıyla Tatbikat Sahnesinin yöneticiliğine Muhsin Ertuğrul getirilmiştir.

Altı yıl sonra sözleşmesinin yenilenmemesinden ötürü Prof. Carl Ebert'e yapılanları öğrenen ve ona vefasızlık yapıldığı düşüncesinde olan dönemin Başbakanı Adnan Menderes, Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri ile görüşerek durumun düzeltilmesini istemiştir. Bakan Tevfik İleri, Prof. Ebert'in yakın dostu Cevat Dursunoğlu Ebert'i tekrardan Türkiye'ye davet etmesi için görevlendirmiştir. Fakat Berlin Devlet Operası'nın Genel Müdürlüğü ve Başrejisörlüğüne getirilen ve her yıl İngiltere'de Glyndebourne Mozart Festivallerini yönetmekle görevlendirilen Carl Ebert, bu davete olumsuz yanıt vermiştir. Yine de Türkiye'de sürekli görev yapamayacağını fakat kısa süreliğine gelebileceğini beyan etmiştir. Bunun üzerine 1952'de davet edilince sadece bir eser için tekrar Ankara'ya gelip William Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası* adlı eserini sahnelemiştir. Daha sonra 1957'de davet üzerine kısa bir süre Ankara'ya gelmiş ve talep üzerine kurumlarda inceleme yapıp bir rapor yazmıştır. Carl Ebert, en son 12 Nisan 1969'da Atatürk Kültür Merkezinin açılışı için onur konuğu olarak yaşadığı Los Angeles'tan Türkiye'ye gelmiş ve bu açılışa katılmıştır.

Prof. Carl Ebert, Türkiye'den ayrıldıktan sonra 1948-1954 yıllarında Kaliforniya'da öğretim görevlisi ve tiyatro eğitmeni olarak görev yapmıştır. 1954'ten sonra 1961'de emekli olana kadar Berlin Devlet Operası'nın da yönetmenliğini yapmıştır. Paris'te yapılan Milletler Tiyatro etkinliğinde ödül almıştır. 14 Mayıs 1980'de Santa Monica'da (Kaliforniya) yaşamını yitirmiştir

Babası Carl Ebert gibi opera yönetmeni olan oğlu Peter Ebert, Londra'da 2019'da düzenlenen *Atatürk: 21. Yüzyıl Lideri* konulu konferansa dinleyici olarak katılmıştır. P. Ebert, konferansın sonunda sahneye davet edilmiş ve kısa bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında; "Atatürk'ün babamı Ankara'ya daveti, tüm ailemize hayat vermiştir" diye açıklama bulunmuştur. Konferansın ardından soruları yanıtlayan P. Ebert şu açıklamayı yapmıştır: "Babam, Atatürk'ün yaptığı her şeye olan bağlılığından çok etkilenmişti. Atatürk'ün çok akıllı ve muazzam bir kişiliğe sahip olduğunu düşünüyorum. Almanya'da yaşayan mültecileri Türkiye'ye getirerek, yetenek ve deneyimlerinden yararlanarak, çok akıllı davranmıştır. Babam gibi Türkiye'ye çağırdığı herkese çok adil davranmıştır. Hepsi belli süreli kontratlarla Türkiye'de çalışmışlardır." Atatürk ile tanışarak Türkiye'de çalışma imkânı bulan Carl Ebert'in hayatının nasıl değiştiğine ilişkin bir soru üzerine de Peter Ebert; "Bütün ailemiz Atatürk'ten çok şey öğrendi. Babam da şevkli, istekli

ve çalışkan bir insandı, ama Atatürk ile tanışması hayatındaki şevki artırdı" dedi. Ebert, Atatürk'ün ayrıca "amaca yönelik, ne istediğini bilen" bir lider olduğunu, örneğin operanın çalışmaları hakkında Atatürk'ün, babasından belli aralıklarla raporlar istediğini aktarmıştır.

Erkan DAĞLI

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BCA. 30.18.1.2.70.96.18. 21.12.1936

BCA. 30.18.1.2.78.80.18. 17.09.1937.

BCA. 30.18.1.2.85.93.6. 12.11.1938.

BCA. 30.18.1.2.85.108.13. 30.12.1938.

BCA. 501.32250.126819.16. 06.10.1945.

BCA. 30.18.1.2.151.65.16. 27.12.1958.

BCA.30.18.1.2.85.93.6. 12.12.1938.

BCA. 30.18.1.2.151.65.16. 27.12.1958.

Süreli Yayınlar

Cumhuriyet, "Karl Ebert Geliyor", 23 Haziran 1942.

Cumhuriyet, 11 Haziran 1942.

Cumhuriyet, 3 Temmuz 1942.

Cumhuriyet, "Carl Ebert Madalya Aldı", 15 Nisan 1961.

Cumhuriyet, "Carl Ebert Öldü", 25 Mayıs 1980.

Şalom, "Carl Ebert", 9 Ocak 2008.

Sabah, "Ebert'in Gözünden Atatürk", 31 Ocak 2001.

Telif ve Tetkik Eserler

ADIGÜZEL, Ömer, "Ankara'daki Sanat Kurumlarının Oluşmasına ve Ankara Üniversitesi'nin Gelişmesine Alman Sanat İnsanlarının Katkıları", **İkinci Vatan ve Ankara Üniversitesi,** Ed. Kasım Karakütük, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 2016.

ALTAR, Cevad Memduh, "Carl Ebert'in Ardından", **Meydan Dergisi,** Sayı: 584-66, Ağustos 1980.

ARSLAN, Zehra, **Türkiye'de Devlet Tiyatrosunu Yaşatmak**, Sahaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2013.

ÇELİKBUDAK, Halit, **Yurtsuz Kalanlar, Goethe Almanyasından Atatürk Türkiyesine Sığınan Bilim İnsanlarının Öyküsü,** Alfa Yayınları, İstanbul 2016.

DAĞLI, Erkan, **Darülfünundan Üniversiteye Mülteci Alman Bilim İnsanlarının Türk Yükseköğretimine Katkıları,** Paradigma Akademi Yay., Çanakkale 2022.

HALICI, Şaduman, **Ankara Devlet Konservatuvarı'nın Kuruluşu: Prof. Carl Ebert'in Raporları,** Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2009.

NEUMARK, Fritz, **Boğaziçine Sığınanlar,** Çev. Şefik Alp Bahadır, Kopernik Yay., İstanbul 2017.

REİSMAN, Arnold, **Nazizmimden Kaçanlar ve Atatürk'ün Vizyonu,** Çev. Gül Çağalı Güven, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2011.

SCHWARTZ, Philipp, **Kader Birliği-1933 Sonrası Türkiye'ye Göç Eden Alman Bilim Adamları,** Çev. Nagihan Alçı, Belge Yayınları, İstanbul 2003.

WİDMANN, Horst, **Atatürk ve Üniversite Reformu**, Çev. Aykut Kazancıgil – Serpil Bozkurt, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2000.

YALÇIN, Kemal, **Haymatlos Dünya Bizim Vatanımız**, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2011.

http://cevadmemduhaltar.com/dosya-carl-ebertin-ardindan.html/Erişim Tarihi: 30.04.2022.

Fotoğraflar

Ankara Konservatuvarı'nın önünde (soldan: Cevat Memduh, eşi Zeynep Hanım, Karl Ebert, Ernst Praetorius, DTCF Sinoloji hocası Prof. von Gabain, Necil Kâzım Akses (1935) Cevad Memduh Altar Fotoğraf Arşivi.

Eşi Zeynep Hanım, Karl Ebert ve Ferit Alnar ile Cebeci'deki Ankara Konservatuvar'nın önünde (1935) Cevad Memduh Altar Fotoğraf Arşivi.

05/01/2023 tarihinde https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/carl-ebert-1887-1980/?pdf=5265 adresinden erişilmiştir